

2. Alekseev S.S. General permissions and general prohibitions in Soviet Law / S.S. Alekseev. - M.: Yurid.lit, 1989. - 288 p.
3. Alekseev S.S. Theory of Law / S.S. Alekseev. - Kh.: BEK., 1994. - 224 p.
4. Alekseev S.S. Theory of State and Law: Textbook / Ed. Alekseev S.S. - M.: Statut, 1998. - 457 p.
5. Bachrach D.N. Administrative Law of Russia: Textbook for Universities / D.N. Bachrach. - M.: Norma, 2002. - 640 p.
6. Baturina Y.B. Legal form and legal means in the system of concepts of the theory of law. Thesis. ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.01. - M.: AUMVD RF. - 2001. - 149 p.
7. Bachrach D.M. Administrative Law: Textbook for universities. - M.: BECK, 1999. - 368 p.
8. Blyakhman B.Y. Legal regime in the system of regulation of social relations / B.Y. Blyakhman. - Kemerovo: Kuzbassvuzizdat, 1999. - 172 p.
9. Dictionary of foreign words. - 18 th ed. - M.: rus.yaz 1989. - 624 pp. p.433
10. Dolgopalov A.A. Theoretical basis of administrative legal regimes of weapons and explosives trafficking in the RF / A.A. Dolgopalov. - M.: VNIIMVD of RF, 2006. - 64 p.
11. Isakov V.B. Mechanism of legal regulation and legal regime // Problems of Theory of State and Law. - Textbook // Edited by Alekseev S.S. - M.: Jurid. list., 1987. - 448 p.
12. Khazanov S.D. Institute of administrative and legal regimes in the system of administrative law // Institutes of Administrative Law of Russia / S.D. Hazanov. - M., YHPRAN, 1999. - 264 p. - pp. 80-84.
13. Kivalov S.V. Special administrative regimes: the nature and legal regulation // Scientific works ONYUA. - Vol. 1. - Odessa: "Legal Literature", 2002. - 328 p., p. 159-170
14. Korenev A.P. Administrative law of Russia. Textbook / Korenev A.P. - Part 1. M.: MUN MVD RF. "Publishing House - M" - 1999 - 280 p.
15. Maklyan S.S. Administrative and legal regimes in the theory of administrative law and practice of government regulation of law enforcement / S.S. Maklyan. - M.: Uni-ta-Dana, 2002. - 214 p.
16. Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of State and Law: Lectures / Ed. N.I. Matuzov, A.V. Malko. - 2nd ed. and ext. - Moscow: Jurist, 2001. - 776 p.
17. Matuzov N.I., Malko A.V. Legal regimes: Theory and Practice // Jurisprudence. - 1996. - №1. pp. 17 - 26.
18. Petrov S.M. Legal regulation of public administration: problems and prospects // Law and Life, 1999. - № 23. - Art. 27-34.
19. Rozanov I.S. Administrative and legal regimes in the legislation of Russian Federation, their purpose and structure // State and Law. - 1996. - №9. - pp. 84 - 91.
20. Rushailo V.B. Administrative and legal regimes: - M: Shchit-M, 2000. - 264 p.
21. Shamsumova E.F. Legal regimes (theoretical aspect): thesis. ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.01 / Ukrainian Law Institute of Ministry of Internal Affairs of Russia. - Ekaterinburg, 2001. - 213 p.
22. Shcherba S.P. Extraordinary legal regime in Russia and abroad / Ed. S.P. Shcherba. - M.: "Yurilitinform", 2006. - 192 p.
23. Skakun O.F. Theory of State and Law: Textbook / O.F. Skakun. - H. : Konsum, 2000. - 704 p.
24. Soviet correctional labor law / N.A. Belyaev, Boitsov A.N., Vodyanikov D.P. and others.; Ed. N.A. Belyaev, V.S. Prokhorov. - L.: Publishing House of Leningrad University, 1989. - 296 p.
25. Spassky A.S. Relationships involving law enforcement agencies in emergency situations: theoretical and legal aspects. Thesis. ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.01. - Kh.: HNUVS 2007 - 287 p.
26. Starilov Y.N. Course of general administrative law. V.1. - M.: Norma, 2002. - 728 p.
27. Yangol N.G. Emergency legislation and exclusive legal regimes: Lectures / GUAP. St. Petersburg, 2006. - 208 p.
28. Zhilinkova I.V. The legal property regime of the family members / I.V. Zhilinkova. - H.: "Xylon", 2000. - 398 p.

Kuznichenko S.O.,
Doctor of Law, professor
Professor of the department of the Chair
of State-Legal Disciplines of the Odessa State
University of Internal Affairs.

Shapovalova I.O.,
Ph.D, Senior Scientific Researcher
Associate Professor of the Chair of State-Legal
Disciplines of the Odessa State
University of Internal Affairs.
Надійшла до редакції: 19.12.2016

УДК 343.346

ПРО МОЖЛИВОСТІ ПОСИЛЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Сингаївська І. В.,
Гнетнев М. К.

У статті сформульовано пропозиції за результатами розробки нормативних інструментів для посилення кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.

Ключові слова: злочини у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту, порушення правил дорожнього руху, обставини, які обтяжують покарання, стан сп'яніння, стан, викликаний вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, довічне позбавлення волі, позбавлення певного права.

В статье сформулированы предложения по результатам разработки нормативных инструментов с целью усиления уголовной ответственности за нарушение правил дорожного движения или эксплуатации транспорта лицами, которые управляют транспортными средствами в состоянии алкогольного опьянения или в состоянии, обусловленном употреблением наркотических или других одурманивающих средств.

Ключевые слова: преступления в сфере безопасности движения и эксплуатации транспорта, нарушение правил дорожного движения, обстоятельства, обтягивающие наказание, состояние опьянения, состояние, вызванное употреблением наркотических или

© І.В. Сингаївська, М.К. Гнетнев 2016

иных одурманивающих средств, пожизненное лишение свободы, лишение определённого права.

In the article some points on crimes against the safety of traffic and transport operation are subjected to the complex analysis. The authors made proposals to strengthen the responsibility for a crime under Article 286 of the Criminal Code of Ukraine. Revision of the legal norm for the relevant draft law of Ukraine is proposed. Authors made an invitation to the discussion for other scientists.

Key words: *crimes against the safety of traffic and transport operation, traffic infraction, circumstances aggravating punishment, alcohol intoxication, drug intoxication, life imprisonment, deprivation of certain rights.*

Не викликає жодних сумнівів, що транспорт - це беззаперечне джерело підвищеної небезпеки. Дана обставина протягом багатьох років знаходить відповідну оцінку з боку нормотворців. У випадку, коли порушення правил дорожнього руху особами, які керують транспортними засобами, завдає шкоди здоров'ю або життю потерпілого, можлива навіть кримінальна відповідальність правопорушника, передбачена статтею 286 Кримінального кодексу України. Так, лише в чинному VIII скликанні станом на 1 серпня 2016 року у Верховній Раді України зареєстровано вісім законопроектів, присвячених удосконаленню механізму забезпечення безпеки дорожнього руху. Виділяються серед них і такі, що стосуються відповідальності за порушення Правил дорожнього руху [1, 2, 3, 4].

Не позбавлена дана проблематика також і уваги з боку науковців. Так, дослідженню питань відповідальності за порушення правил, які забезпечують безпеку руху взагалі, а також за порушення правил дорожнього руху та експлуатації транспорту зокрема, присвятили свої дисертаційні роботи С.В. Гзімчук, Я.В. Матвійчук, В.А. Мисливий, а також ряд інших учених, котрі здійснювали аналіз окремих питань відповідальності за вищезгадані діяння, досліджуючи пов'язані проблеми в царині теорії права, адміністративного права, криміналістики та кримінального процесу.

Разом із тим, зважаючи на доволі резонансні випадки скоєння діянь, що мають ознаки вказаного злочину, можна констатувати, що приписи згаданої кримінально-правової норми не повною мірою забезпечують очікувані від них результати виконання превентивної функції. Обурення громадськості в результаті зухвалого порушення правил дорожнього руху, коли це завдає смертельних наслідків кільком потерпілим, особливо, коли серед них є діти, а правопорушник перебував у стані сп'яніння, створює значне суспільне напруження та невдоволеність призначеним у таких випадках, навіть максимально можливим покаранням. Серед іншого це дозволяє вести мову про назрілу соціальну обумовленість посилення відповідальності за такі злочини.

Отже, метою даної статті визначаємо формулювання пропозицій щодо можливого посилення кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Одразу зазначаємо: ми повністю розуміємо, що такі пропозиції протирічать тенденціям гуманізації та лібералізації кримінального законодавства, і цілком свідомо формулюватимемо свої висновки, зважаючи на соціальний запит у цьому питанні.

Для кримінальної відповідальності взагалі й, зокре-

ма, для розміру покарання, визначальними є криміноутворюючі наслідки порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Кримінальна відповідальність за вказані діяння, так би мовити, стартує з наслідків у вигляді середньої тяжкості тілесного ушкодження (частина перша статті 286 КК України). Покарання за цей злочин може бути призначене у вигляді штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, із позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.

У разі спричинення в результаті вищевказаних порушень легких тілесних ушкоджень, склад злочину, передбачений статтею 286 КК України, відсутній.

Кваліфікований склад вказаного злочину (частина друга статті 286) утворюють порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження. Такі злочини караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.

Особливо кваліфікований склад злочину, який аналізується (частина третя статті 286 КК України), утворюють порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, якщо вони спричинили загибель кількох осіб. За цей злочин передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

Як бачимо з вищевказаного, законодавець надав суду можливість диференціації покарання як за видом, так і за розміром, беручи до уваги різні обставини вчинених діянь і завданих у результаті цього суспільно небезпечних наслідків.

Разом із тим, як ми вказували вище, традиційно резонансними стають вчинення порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, перебуваючи в стані сп'яніння. Особливого розголосу, підкріпленого обуренням громадськості, такі діяння набувають у разі загибелі потерпілої особи або кількох потерпілих.

Через це цілком обґрунтованим є запит суспільства на посилення покарання за вказані злочини, включно до довічного позбавлення волі або «прирівнювання вчинення ДТП зі смертельними наслідками до умисного вбивства». Далі наводимо ключові моменти щодо реалізації цих сподівань громадськості й застереження до окремих пропозицій.

Відразу зазначимо, що прирівняти порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту, навіть учинене особою в стані сп'яніння, ні до умисного вбивства, ні до будь-якого іншого умисного злочину не вийде виключно з доктринальних позицій. Також реалізувати це через законодавчу конструкцію з подвійної формою вини (як, наприклад, це зроблено в частині другій статті 121 КК України щодо тяжких тілесних ушкоджень, які спричинили смерть потерпілого: коли маємо умисел на спричинення тілесних ушкоджень і необережну форму вини щодо наслідків у вигляді смерті) процедурно складно, потребуватиме значного часу та взагалі недоцільно.

Окремі правозастосовувачі й за наявного формулю-

вання диспозиції вбачають у статті 286 КК України злочини з подвійною формою вини. Утім, це не так. Специфіка злочинів із подвійною формою вини полягає в тому, що кожне з діянь, яке їх утворює, саме по собі також є злочинним. Так, у згаданій для прикладу частині другій статті 121 КК України умисне тяжке тілесне ушкодження є злочином, передбаченим статтею 121, а відповідальність за спричинення смерті за необережності передбачена статтею 119. У випадку ж зі статтею 286 КК України саме по собі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту не є злочинним. Дану характеристику воно набуває виключно у разі настання таких наслідків: 1) середньої тяжкості тілесні ушкодження; 2) тяжкі тілесні ушкодження; 3) смерть одного або кількох потерпілих. І внутрішнє ставлення порушника до цих наслідків виражається в необережній формі вини. Само по собі необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження криміналізоване в статті 128 КК України, а вбивство через необережність - у статті 119 КК України, про це вже вказувалося вище.

Отже, форма вини злочину, передбаченого статтею 286 КК України визначається за тими характеристиками, які утворюють самостійні злочини, і тут можлива виключно необережна форма вини.

Щодо покарання. Візьмемо для порівняння особливо кваліфікований склад порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту (частина третя статті 286 КК України), злочинним наслідком якого є загибель кількох осіб, і порівняємо з кваліфікованим складом вбивства через необережність (частина друга статті 119 КК України), злочинним наслідком якого також є смерть двох або більше осіб.

У санкції до частини третьої статті 286 основне покарання встановлено у вигляді позбавлення волі строком від п'яти до десяти років, а у санкції до частини другої статті 119 - на рівні позбавлення волі від п'яти до восьми років. Це засвідчує, що законодавець вважає вищим ступінь суспільної небезпечності необережного спричинення смерті в результаті саме порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Суддя в цьому випадку має більше можливостей для врахування фактичних обставин вчиненого для призначення співмірного (пропорційного) покарання, у тому числі, враховуючи таку обтяжуючу обставину як вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів (передбачена пунктом 13 частини першої статті 67 КК України).

Утім, наявного кримінально-правового інструментарію явно недостатньо для адекватної реакції з боку держави на прояви злочинів, передбачених статтею 286 КК України, вчинених у стані сп'яніння. Даний висновок повністю підтверджується стабільним суспільним резонансом від указаних кримінальних правопорушень.

Одна із проблем, яка є причиною цього, криється у приписах частини другої статті 67 КК України: «суд має право, залежно від характеру вчиненого злочину, не визнати будь-яку із зазначених у частині першій цієї статті обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навітьши мотиви свого рішення у вирок». Як пам'ятаємо, стан сп'яніння передбачений у пункті 13, тобто суд цілком у рамках закону має можливість не визнавати його обтяжуючою обставиною. Не секрет, що цю можливість він нерідко й використовує.

Разом із тим, навіть, якщо суд враховує стан сп'яніння як обтяжуючу обставину та призначає правопорушникові максимальне покарання за частиною третьою статті 286 КК України у вигляді позбавлення волі строком на десять років, такий засуджений, відповідно до приписів пункту 1 частини третьої статті 81 КК України, через п'ять років (відбувши не менше половини терміну) може бути умовно-достроково звільнений від відбування покарання.

У випадку ж, коли під час досудового розслідування та судового розгляду до особи як запобіжний захід застосовувалося попереднє ув'язнення, то воно зраховується відповідно до приписів частини п'ятої статті 72 КК України в розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. Візьмемо для розрахунку середні строки досудового розслідування в розмірі двох місяців і середні строки судового розгляду також в розмірі двох місяців і в результаті констатуємо можливість злочинця вийти на свободу через чотири роки та чотири місяці після набрання вироком законної сили. Реально цей строк може бути ще менший через затягування процесу як під час досудового розслідування, так і в суді. До речі, така практика останнім часом усе більше розповсюджується з метою більше часу провести у стінах СІЗО для подальшого «пільгового» зрахування строків позбавлення волі.

Для подолання ситуації, яка має місце в чинному Кримінальному кодексі України, пропонуємо ввести до числа юридичних інструментів статті 286 КК України особливо кваліфікуючу ознаку: «вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів». Основне покарання пропонуємо передбачити аналогічне, як для умисного вбивства за наявності обтяжуючих обставин (частина друга статті 115 КК України): у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або у вигляді довічного позбавлення волі. Додаткове покарання пропонуємо передбачити у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами на максимальний термін - три роки.

Для реалізації викладеної пропозиції необхідно буде доповнити статтю 286 КК України частиною четвертою такого змісту:

«4. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, та які заподіяли потерпілому середньої тяжкості або тяжкі тілесні ушкодження, або спричинили смерть потерпілого, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з позбавленням права керувати транспортними засобами строком на три роки».

У результаті стаття 286 КК України матиме такий вигляд:

«Стаття 286. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, -

карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох

років, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження, - караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.

3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

4. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, та які заподіяли потерпілому середньої тяжкості або тяжкі тілесні ушкодження, або спричинили смерть потерпілого, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з позбавленням права керувати транспортними засобами строком на три роки.

Примітка. Під транспортними засобами в цій статті та статтях 287, 289 і 290 слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби».

Слід зазначити, що висловлені пропозиції - це авторське бачення розв'язання існуючої проблеми, які є своєрідним запрошенням до фахової дискусії, результатом якої став би відповідний проект Закону України.

Література

1. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення механізму притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (реєстр. № 2413 від 18.03.2015 р.) // Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу до документу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54457.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та відповідальності за порушення Правил дорожнього руху, що зафіксовані в автоматичному режимі (реєстр. № 2562-1 від 21.04.2015 р.) // Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу до документу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54849.

3. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо уточнення порядку притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) (реєстр. № 3130 від 17.09.2015 р.) // Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу до документу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56522.

4. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушення правил безпеки дорожнього руху (реєстр. № 3347 від 20.10.2015 р.) // Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу до документу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56856.

Надійшла до редакції: 30.08.2016

УДК 159.9

«НОРМИ «JUS COGENS»

Афанасенко С. І.

Стаття розглядає основоположні норми міжнародного права, що складають скелет міжнародних відносин, визначає їх юридичну природу, та процес становлення. Надається роз'яснення імперативних норм «jus cogens», їх міжнародне нормативно-правове закріплення, та застосування в реаліях життя.

В статті наводиться питання, щодо розуміння міжнародно-правових норм: від їх загального прийняття та ефективності, до безумовного визнання, як основи міжнародного правопорядку. Підвищення їх ролі на міжнародній арені, необхідності доповнення, диспозитивних за своєю структурою норм, юридичним механізмом їх дотримання, апарату примусу та застосування санкцій, або уникнути лише формального їх закріплення.

Основоположні принципи і норми містяться в міжнародних договорах, статутах міжнародних організацій, рішеннях міжнародних судів, і в міжнародних звичаях. Метою статті є надання характеристики нормам права, що закріплені Віденською конвенцією про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року, Статутом ООН

© С.І. Афанасенко, 2016

від 26 червня 1945 року, Декларацією про принципи міжнародного права від 24 жовтня 1970 року, і Гельсінським Заключним актом наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 вересня 1975 року, а також виділення наявних помилок при їх застосуванні як в теорії так і практиці міжнародного права.

Надається відповідь, щодо тлумачення принципів, неможливість їх поодинокого використання, і застосування лише в сукупності один з одним. Ставиться питання про доповнення загального переліку принципів, такими, що є нагальними для вирішення сьогоденних питань (таких як питання екології, використання ядерної енергетики).

Ключові слова: норма, принципи, міжнародне право, імперативні норми, норми «jus cogens», принципи міжнародного права.

Стаття рассматривает основополагающие нормы международного права, составляющих скелет международных отношений, определяет их юридическую природу, и процесс становления. Предоставляется разъяснение

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**